
УДК 378.14

Андрій Володимирович Янковець,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

Олена Володимирівна Янковець,
викладач кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК КУРСАНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНИХ ТЕМ

У статті розглядаються основні особливості розвитку граматичних навичок курсантів нефілологічних спеціальностей під час вивчення професійно-спрямованих тем, аналізується система граматичних вправ, які використовуються під час навчання професійно-орієнтованих тем, а також акцентується увага на важливості застосування комунікативного підходу під час розвитку граматичних навичок курсантів.

Ключові слова: *граматичні навички, курсант, навчання, комунікативний підхід, професійне спрямування.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зростання ролі англійської мови в сучасному світі вимагає вдосконалення методів та технологій її викладання. На перший план виходить завдання сформувати у курсантів ті навички, які знадобляться їм у майбутній

© Янковець А. В., Янковець О. В.

професії, які забезпечать успішність виконання завдань з охорони державного кордону України та допоможуть адаптуватися у динамічному світі сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Проблема навчання граматики є одним з найголовніших аспектів навчання іншомовного спілкування, а саме тому розробка системи граматичних вправ під час вивчення професійно-орієнтованих тем відіграє неабияку роль у підготовці висококваліфікованих фахівців немовного профілю. Роль іноземної мови у процесі фахової підготовки студентів нефілологічних спеціальностей висвітлено у працях В. Гурмази, О. Коваленко, І. Кухти, Т. Іщенко та інших.

Мета статті – дослідити основні особливості розвитку граматичних навичок курсантів нефілологічних спеціальностей під час вивчення професійно-спрямованих тем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Знання іноземних мов є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів. Зростаючі потреби у спілкуванні та співпраці між країнами й людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов. Вивчення іноземних мов включає декілька аспектів. Одним з таких аспектів є граматики. У навчанні іншомовного говоріння граматики посідає важливе місце, це каркас, на якому базується лексика. Вивчення граматики та правильне оформлення висловлювання, а також розпізнавання граматичних форм у мові та письмі відбувається завдяки формуванню граматичних навичок [4].

Граматики – це система об'єктивно діючих правил щодо утворення словоформ і сполучення слів у реченні, які організують мовлення. Оскільки мова є засобом відображення дійсності, то граматики відображає об'єктивні відношення і зв'язки між предметами і явищами навколишнього світу.

Основною метою навчання граматики іноземної мови є формування у курсантів (студентів, слухачів) граматичних мовних навичок

як одного з важливих компонентів мовних умінь у галузі говоріння, читання, аудіювання і письма. У зв'язку з цим суттєве значення має питання відбору граматичного матеріалу, достатнього для реалізації комунікативних цілей навчання в межах, передбачених програмою.

Комунікативний підхід до вивчення іноземної мови на сучасному етапі базується на особистісно-діяльнісному підході до навчально-виховного процесу, тому відбір та структурування навчального матеріалу, використання методів і технологій опанування іншомовним словом невід'ємно пов'язані з особистістю слухача (курсанта, студента), його здібностями, інтелектуальними можливостями та іншими індивідуальними особливостями.

Основними принципами відбору навчального матеріалу з іноземної мови є: комунікативна спрямованість навчання, його усвідомлення; розвиток позитивного ставлення та інтересу до процесу навчання іншомовного мовлення; взаємозв'язок навчання та видів мовленнєвої діяльності; ситуативність і тематична організація навчального матеріалу; урахування особливостей рідної мови, психофізіологічних особливостей курсантів [5].

У процесі оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю важливе місце посідає розуміння граматичної будови мови як необхідної основи, на базі якої відбувається спілкування. Засвоєння граматики іноземної мови повинно відбуватися згідно з комунікативним підходом, а не носити суто теоретичний характер. Уміння розпізнати та правильно використати у процесі говоріння іншомовні граматичні конструкції та явища є одним із показників ефективності тієї чи іншої методики викладання іноземних мов [2].

Викладання іноземної мови професійного спрямування має свої особливості. Так навчання, наприклад, англійської мови в нефілологічних вищих навчальних закладах України після прийняття в 2005 році Типової програми з англійської мови для професійного спілкування, чітко орієнтоване на формування у студентів (курсантів, слухачів) професійних мовних компетенцій, які вважаються запорукою їх плідної діяльності в культурному розмаїтті навчального і фахово-

го середовищ. Аналіз комплексної мети навчання англійської мови на нефілологічних факультетах показав, що оволодіння іншомовним спілкуванням передбачає досягнення студентами (курсантами) спеціалізованої субординативної іншомовно-мовленнєвої комунікативної компетенції, мінімально достатній рівень розвитку якої має забезпечити можливість і успішність спілкування в професійно трудовій і побутовій сферах в обмеженому колі типових мовленнєвих ситуацій такого спілкування, чітко відібраному з точки зору ймовірності їх появи у фаховій і позафаховій діяльності випускника вищого навчального закладу конкретного типу [1, с. 70]. Досягнення поставленої мети – формування у курсантів необхідних професійних мовних компетенцій – вимагає окремого підходу.

Викладання англійської мови професійного спрямування має свої особливості залежно від напряму підготовки майбутнього офіцера-прикордонника. Тобто підготовка курсантів, які навчаються за напрямом підготовки “Філологія”, та курсантів нефілологічних спеціальностей (“Охорона та захист державного кордону”, “Правознавство” та “Автомобільний транспорт”) значно відрізнятиметься у певних аспектах: обсязі матеріалу, його складності та формі викладання.

Особливість навчання курсантів нефілологічних спеціальностей полягає в тому, що відповідно до робочого навчального плану практична граматики не викладається як самостійна навчальна дисципліна і тому граматичний матеріал подається виключно у контексті певної лексичної теми. Зокрема, граматична тема “Теперішній доконаний час” подається в контексті теми “Служба в пункті пропуску”, у рамках теми “Залізничний пункт пропуску” розглядаються “Способи передачі майбутнього часу”, “Пасивний стан” як граматичний аспект опрацьовується під час вивчення тем “Паспортний контроль та перевірка документів”, “Закон та порядок” та інших. Тому система граматичних вправ розроблена з урахуванням особливостей вживання певної тематичної лексики, тобто граматичний матеріал подається у взаємозв’язку з лексикою відповідно до частотності вживання в контексті певної лексичної теми: *The border guards have stopped the traveler* (теперішній

доконаний час), We will solve the problem (майбутній час), Vehicles are examined by the border guards, Constitution was adopted in 1996 (пасивний стан дієслова) та інші.

Відомо, що головна складність у оволодінні граматичними вміннями та навичками полягає не у запам'ятовуванні окремих фактів мови, а в оволодінні дій з ними. Тому головне призначення граматичних вправ – забезпечити оволодіння граматичним матеріалом (у рецептивному і репродуктивному планах). Граматичні вправи відповідають таким основним вимогам: навчити дій з граматичним матеріалом, мати комунікативну спрямованість, мати порядок від більш легких до більш складних, активізувати мовну діяльність учнів та студентів (ставити проблемні завдання), містити різноманітні завдання [4].

Поміж основних етапів роботи над англomовним граматичним матеріалом, за допомогою якого розвивається граматична компетенція, слід назвати:

уведення нового граматичного явища в конкретній комунікативній ситуації;

автоматизація граматичних навичок у пізнавально-комунікативних ситуаціях, що є ключовим елементом у формуванні граматичної компетенції курсантів;

використання мовних навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності; розвиток граматичної компетентності у різних функціональних стилях іноземної мови [2].

Завдання викладача полягає у правильності підбору відповідних граматичних вправ на усіх етапах роботи з граматичним матеріалом та врахуванні лексичних особливостей певної професійно-спрямованої теми. Наприклад, тема “Закон та порядок” є дуже сприятливою для введення та закріплення граматичної теми “Пасивний стан дієслова”. На етапі введення викладач пояснює правило утворення та вживання пасивного стану, курсантам пропонується знайти відповідні структури в тематичному тексті (Constitution can be amended by the Parliament. The Constitution is divided into 15 chapters). З метою автоматизації граматичної навички курсанти виконують вправи на підстановку у зра-

зок мовлення та трансформацію зразка мовлення (The Constitutional Court can interpret the Constitution – The Constitution can be interpreted by the Constitutional Court). На етапі самостійного вживання нової граматичної структури курсанти будують власні речення.

Формування граматичної компетентності курсантів нефілологічних спеціальностей є досить тривалим процесом, який слід проводити поетапно з урахуванням комунікативного підходу до навчання іноземної мови. Саме в комунікативно-орієнтованих, ретельно продуманих викладачем ситуаціях формуються комунікативно-граматичні навички курсантів (студентів, слухачів), що складають основу їх граматичної компетентності та іншомовної професійної компетентності загалом [2].

Висновки. Отже, курсанти повинні оволодіти необхідним граматичним мінімумом для успішного професійного спілкування під час подальшої служби в пунктах пропуску через державний кордон України, оскільки лексика і граматики – два тісно пов'язаних аспекти мови, і грамотне висловлювання англійською мовою передбачає його правильне граматичне оформлення.

Опанування вміннями професійного іншомовного спілкування надасть можливість майбутнім офіцерам-прикордонникам повною мірою використовувати можливості сучасних іншомовних інформаційних джерел для підвищення свого професійного рівня, бути повноправними учасниками діалогу з іноземними гостями; за необхідності реалізувати свій професійний потенціал за кордоном у рамках підвищення кваліфікації з професійної підготовки.

Перспективи подальших розвідок за цим напрямом. Зазначені аспекти окресленої проблеми потребують свого подальшого дослідження, а саме урахування у процесі розвитку граматичних навичок курсантів великої кількості неологізмів та загальноживаних термінів (скорочень, аббревіатур, акронімів), які використовуються в офіційних документах, договорах та кодексах з прикордонних питань в європейському просторі, оскільки лексична сторона мови тісно пов'язана з її граматичною структурою.

Список використаної літератури

1. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : монографія / Р. О. Гришкова. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 424 с.
2. Лучкевич В. Розвиток франкомовної граматичної компетентності студентів філологічних спеціальностей / В. Лучкевич, У. Паньків // Молодь і ринок. – 2014. – № 11. – С. 49–51.
3. Стрельчук Я. В. Формування культури англомовного ділового спілкування студентів нефілологічних спеціальностей / Я. В. Стрельчук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 2.
4. Тригуб І. П. Формування граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови / І. П. Тригуб // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. – 2014. – № 2. – С. 74–77.
5. Щерба О. Принципи структурування змісту навчального матеріалу з іноземної мови для курсантів Академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного / О. Щерба // Вісник Житомирського державного університету. Серія : Філологічні науки. – 2013. – № 4 (70) – С. 190–193.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Яремчук І. А.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2015

Янковець А. В., Янковець Е. В. Особенности развития грамматических навыков курсантов нефилологических специальностей при изучении профессионально-направленных тем

В статье рассматриваются особенности формирования грамматических навыков у курсантов Национальной академии Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого. Проанализировав научную литературу, мы выяснили, что проблему развития грамматических навыков исследовали многие отечественные и зарубежные ученые. Основной целью обучения грамматике иностранного языка является формирование у курсантов (студентов, слушателей) грамматических языковых навыков как одного из важных компонентов языковых умений в области говорения, чтения, ау-

дирования и письма. В связи с этим существенное значение имеет вопрос отбора грамматического материала, достаточного для реализации коммуникативных целей обучения в пределах, предусмотренных программой. Преподавание английского языка профессиональной направленности имеет свои особенности в зависимости от направления подготовки будущего офицера-пограничника. Задача преподавателя состоит в правильности подбора соответствующих грамматических упражнений на всех этапах работы с грамматическим материалом и учете лексических особенностей определенной профессионально-направленной тематики. Формирование грамматической компетентности курсантов нефилологических специальностей является довольно продолжительным процессом, который нужно проводить поэтапно с учетом коммуникативного подхода к обучению иностранному языку. Именно в коммуникативно-ориентированных, тщательно продуманных преподавателем ситуациях формируются коммуникативно-грамматические навыки курсантов (студентов, слушателей), которые составляют основу их грамматической компетентности и иноязычной профессиональной компетентности в целом.

Ключевые слова: *грамматические навыки, курсант, обучение, коммуникативный подход, профессиональное обучение.*

Yankovets A. V., Yankovets O. V. Peculiarities of development of grammatical skills of cadets of non-philological specialties in the course of study of professionally-oriented topics

The article deals with the formation of grammatical skills of the cadets of the National Academy of State Border Service named after Bohdan Khmelnytskyi. Having analyzed the scientific literature, we found out that the problem of grammatical skills was explored by many domestic and foreign scholars. The main purpose of teaching grammar of a foreign language is the formation of the grammatical language skills of cadets (students, trainees) as one of the important components of language skills in speaking, reading, listening and writing. In connection with this, the essential problem is to select grammatical material which is sufficient for the realization of communicative learning objectives within the limits provided by the

academic program. Teaching English of professional orientation is different depending on the direction of training of the future border guard officers. The task of a teacher is to correctly select appropriate grammar exercises at all stages of work with the grammatical material and to take into account the particular lexical peculiarities of professionally oriented topics. Formation of grammatical competence of cadets of non-philological specialties is quite a time consuming process, which should be carried out in stages based on the communicative approach to learning a foreign language. These are the communication-oriented situations which are well-designed by a teacher where the communicative grammar skills of students (students, trainees) are formed and they make up the basis of their grammatical competence and foreign language professional competence in general.

Keywords: *grammar, cadet, learning, communicative approach, professional orientation.*